

Магістр 2 року навчання
факультету економічної інформатики ХНЕУ

ЗАЙНЯТІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ЯК ОБ'ЄКТ СТАТИСТИЧНОГО ВИВЧЕННЯ

Анотація. Розглянуто економічну категорію, яка характеризує ринок праці, – зайнятість населення. Досліджено класифікацію видів та форм зайнятості, розкрито завдання статистичного дослідження зайнятості, важливість їх вирішення з метою підвищення ефективності використання трудових ресурсів.

Аннотация. Рассмотрена экономическая категория, которая характеризует рынок труда, – занятость населения. Рассмотрена классификация видов и форм занятости, раскрыты задачи статистического исследования занятости, важность их решения с целью повышения эффективности использования трудовых ресурсов.

Annotation. An economic category which characterizes labour market – an employment of population – is considered in this article. Classification of types and forms of employment is studied, the tasks of statistical research of employment and importance of their solution to increase the efficiency of labour are exposed.

Ключові слова: зайнятість, ринок праці, статистичне дослідження зайнятості, завдання статистики зайнятості населення.

Однією з найважливіших економічних категорій, які характеризують ринок праці, є зайнятість населення. Це пов'язано з тим, що зайнятість населення відображає раціональне використання трудових ресурсів, забезпечення належного рівня життя та всебічний розвиток особистості.

Показники рівня зайнятості є важливими макроекономічними показниками, що характеризують стан і розвиток економіки. Інформація про статистику зайнятості вкрай необхідна організаціям і підприємствам, вона широко застосовується в процесі аналізу рівня життя населення і конкурентоспроможності галузей економіки. Класифікація населення за статусом зайнятості, яка використовується в статистичній практиці, ґрунтується на відповідних міжнародних класифікаціях, що дозволяє проводити порівняльний аналіз стану та рівня зайнятості населення в різних країнах.

Зайнятість з економічної точки зору – це діяльність працездатного населення щодо створення суспільного продукту або національного доходу. Ця зайнятість з точки зору корисності для суспільства має вирішальне значення. Вона визначає як економічний потенціал суспільства, так і якість життя населення в цілому та добробут окремих громадян. Статистичне вивчення зайнятості в даному контексті спирається на систему показників зайнятості та економічної активності, рівня життя населення. Результатом статистичного дослідження при цьому є виявлення тенденції розвитку зайнятості; визначення факторів, що формують життєвий рівень населення; визначення закономірностей відтворення робочої сили.

Зайнятість із соціальних позицій – це зайнятість такими видами корисної діяльності, як навчання в загальноосвітніх школах, середніх та вищих навчальних закладах, служба в армії, зайнятість в домашньому господарстві, виховання дітей, догляд за хворими і людьми похилого віку, участь у роботі громадських організацій. Статистичний аспект вивчення проблеми в даному контексті полягає в дослідженні структурних пропорцій у складі трудових ресурсів країни, виділенні економічно активного та неактивного населення, їх співвідношення.

Правовий зміст зайнятості полягає в тому, що праця є природним правом людини і це право гарантується громадянину України державою. Відповідно до ст. 43 Конституції України, кожен громадянин має право на працю, а держава створює умови для здійснення цього права, гарантує однакові можливості у виборі професії і роду трудової діяльності, реалізує програму професійно-технічного навчання, підготовки та перепідготовки кадрів відповідно до потреб суспільства. Статистика в даному випадку характеризує рівень соціального захисту населення та реалізації його можливостей щодо покращення рівня життя.

Отже, зайнятість як соціально-економічна категорія синтезує сукупність відносин щодо участі людей у суспільному виробництві і пов'язана із забезпеченням масштабів, умов і форм включення людей в суспільно корисну працю, з процесами формування, розподілу й використання трудових ресурсів. Зайнятість показує, наскільки працездатне населення забезпечене робочими місцями в системі кооперації суспільної праці, а також рівень соціального захисту в реалізації права на працю.

Враховуючи весь спектр відносин, які проявляються і перетинаються в сутності поняття "зайнятість", його можна визначити як сукупність економічних, правових, соціальних, національних та інших відносин, пов'язаних із забезпеченням працездатного населення робочими місцями та їх участю в суспільно корисній діяльності, що приносить їм заробіток або дохід [1].

Концептуально виділяють такі види зайнятості: повну, ефективну і раціональну [2]. Повна зайнятість означає створення матеріально-технічних, організаційних, соціально-економічних умов, які забезпечують можливість працевлаштування працездатного населення.

Ефективна зайнятість забезпечує баланс між попитом і пропозицією робочої сили, відповідність наявної

кількості робочих місць та професійно-кваліфікаційної робочої сили. Ця зайнятість зорієнтована на скорочення ручної, непрестижної та важкої праці.

Поєднання повної й ефективної зайнятості створює раціональну зайнятість. Вона має місце в суспільстві з урахуванням доцільного перерозподілу працівників між галузями та регіонами.

За формою зайнятості, враховуючи вид діяльності населення, розрізняють [2]:

1) економічно-господарську зайнятість, тобто всі види діяльності зі створення валового продукту й національного доходу;

2) службову зайнятість, пов'язану зі службою в армії, працею на певних посадах;

3) соціальну зайнятість, яка пов'язана з виконанням функцій соціального характеру (це творча, інтелектуальна зайнятість, навчання, релігія, а також догляд за дітьми, людьми похилого віку та інвалідами).

У процесі проведення статистичного аналізу зайнятості її доцільно розглядати як зайнятість із режимом повного робочого дня і зайнятість із режимом неповного робочого дня. Одним із важливих моментів, що дозволяє реалізувати робочу силу, є гнучка зайнятість з режимами неповного робочого часу. У більшості індустріально розвинутих країн світу робочий тиждень складає 35 годин. Високий темп зростання зайнятих за схемою гнучкої зайнятості властивий для таких країн, як Німеччина, Англія.

Отже, зайнятість населення є об'єктом статистичного вивчення і перед статистикою зайнятості стоять наступні завдання:

1) збір даних про чисельність зайнятих як складової робочої сили;

2) вивчення працевлаштування населення для оцінки ситуації на ринку праці та її прогнозування;

3) вимірювання взаємозв'язку між зайнятістю, доходом, змістом та іншими мотиваціями праці з метою розробки програми зайнятості [3].

Виконання цих завдань створюватиме умови для рівноваги пропозиції робочої сили та її фактичного використання. Саме статистика зайнятості є керівним органом на ринку праці, оскільки на основі результатів статистичного дослідження ухвалюються обґрунтовані управлінські рішення щодо підвищення ефективності використання трудових ресурсів.

Наук. керівн. Аксьонова І. В.

Література: 1. Богиня Д. П. Основи економіки ринку праці : навч. посібн. / Д. П. Богиня, О. А. Грішнова. – К. : Знання-Пресс, 2000. – 313 с. 2. Ким М. Н. Плюралізація зайнятості в перехідній ринковій економіці / М. Н. Ким, Т. В. Чатченко // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія економічна. – 2002. – № 564. – С. 119–125. 3. Остапенко Ю. М. Экономика труда / Ю. М. Остапенко. – М. : ИНФРА-М, 2009. – 254 с.